

Vrátila jsem se do Florencie, promluvila jsem si s Pietrem o naší rozluce. Divoce jsme se pohádali, zatímco Adele se snažila chránit holčičky a možná i sebe a zavřela se s nimi ve svém pokoji. V jedné chvíli jsme si uvědomili, ne že už to přeháníme, ale že přítomnost našich dcer nám nedovoluje přehánět tak, jak nutně potřebujeme. Tak jsme vyšli z bytu a štěkali jsme se dál na ulici. Když Pietro odešel kdovíkam – byla jsem vzteky bez sebe, nechtěla jsem ho už víckrát vidět ani slyšet –, vrátila jsem se domů. Holky spaly, Adele jsem našla v kuchyni, jak si čte. Řekla jsem:

„Uvědomuješ si, jak se ke mně chová?“

„A co ty?“

„Co já?“

„No ty si uvědomuješ, jak se chováš k němu, jak ses k němu chovala?“

Nechala jsem ji bez odpovědi a s třísknutím dveří jsem se zavřela v ložnici. Pohrdání, které do těch slov vložila, mě překvapilo, ranilo mě. Bylo to poprvé, co se tak explicitně obrátila proti mně.

Druhý den jsem odjela do Francie obtěžkaná pocitem viny kvůli nářku holčiček a knihami, které jsem si chtěla cestou prostudovat. Ale čím víc jsem se soustředila na čtení, tím víc se mi stránky míchaly s Ninem, Pietrem, mými dcerami, Pasqualovou obhajobou, kterou pronesla jeho sestra, Antoniovými slovy, Alfonsovou proměnou. Do Paříže jsem po vyčerpávající cestě vlakem dorazila zmatenější než kdy dřív. Přesto jsem už na nádraží, jakmile jsem na nástupišti uviděla mladší z majitelek nakladatelství, začala být veselá, znovu jsem objevila potěšení z rozpínání se do prostoru, které

jsem okusila s Ninem v Montpellieru. Jenže tentokrát tu nebyly honosné hotely a auly, všechno bylo chudší. Obě dámy mě doprovázely na cestě po velkých městech i malých vesnicích, každý den jedna cesta, každý večer debata v knihkupectvích, a dokonce i v soukromých bytech. Pokud šlo o jídlo, o spánek: domácí kuchyně, rozkládací lehátko, občas gauč.

Byla jsem hodně unavená, dbala jsem čím dál méně o svůj vzhled, zhubla jsem. A přece jsem se líbila svým nakladatelkám i publiku, s nímž jsem se večer co večer setkávala. Jak jsem se přemísťovala sem a tam, debatovala s muži a s ženami v jazyce, který nebyl můj, ale který jsem se rychle naučila ovládat, pomalu jsem v sobě znovu objevovala vlohy, které jsem prokázala už před lety, svojí první knihou: bylo pro mě přirozené proměnit malé soukromé události ve veřejnou úvahu. Každý večer jsem s úspěchem improvizovala na základě osobní zkušenosti. Hovořila jsem o světě, ze kterého pocházím, o bídě a úpadku, o mužském i ženském běsnění, o Carmen, o jejím poutu s bratrem, o tom, jak ospravedlnuje násilné činy, kterých by se sama určitě nikdy nedopustila. Hovořila jsem o tom, jak jsem na své matce i na dalších ženách už jako malá holka zaznamenala ty nejpotupnější stránky rodinného života, mateřství, ztročení mužem. Hovořila jsem o tom, jak se žena pro lásku nějakého muže dokonce neštítí zašpinit si ruce jakoukoli hanebností vůči jiné ženě, vůči dětem. Hovořila jsem o obtížném vztahu s feministickou skupinou ve Florencii i v Miláně a zkušenost, kterou jsem podceňovala, najednou nabyla na významu, na veřejnosti jsem zjistila, kolik jsem se toho naučila tím, že jsem se zúčastnila té bolestné námahy noření se do sebe. Hovořila jsem o tom, jak jsem se odjakživa, abych se prosadila, snažila myslet jako muž – připadala jsem si vymyšlená muži, kolonizovaná jejich představitostí, říkala jsem každý večer na úvod –, a vyprávěla jsem, že jsem nedávno viděla jednoho kamaráda z dětství, jak se všemožně snaží obrátit se naruby a vytáhnout ze sebe ženu.

Často jsem z té půlhodiny strávené v obchodu Solarových čerpala, ale uvědomila jsem si to dost pozdě, možná proto,

že jsem si nikdy nevzpomněla na Lilu. Nevím, z jakého důvodu jsem se při žádné příležitosti nezminila o našem přátelství. Pravděpodobně se mi zdálo, že ačkoli mě do toho příboje svých tužeb i tužeb našich kamarádů z dětství zatáhla ona, není schopná dešifrovat, co mi strčila pod nos. Viděla například to, co jsem vmžiku uviděla v Alfonsovi? Přemýšlela o tom? Považovala jsem to za vyloučené. Byla pohroužená do marastu naší čtvrti a to jí stačilo. Zato já jsem se během těch francouzských dnů cítila ve středu chaosu a přitom vybavená nástroji, abych rozpoznala jeho zákonitosti. Tohle přesvědčení, utvrzené drobným úspěchem mé knížečky, mi pomohlo trochu se zbavit obav z budoucnosti, jako kdyby všechno, co mi do sebe zapadalo v psaném i mluveném projevu, do sebe muselo nutně zapadat i ve skutečnosti. Vida, říkala jsem si, rozpadá se pár, rozpadá se rodina, rozpadají se všechny kulturní klece, rozpadá se jakákoli možná sociálnědemokratická dohoda a mezitím se všechno pokouší násilně získat jiný, dosud nemyslitelný tvar: já a Nino, úhrn jeho a mých dětí, nadvláda dělnické třídy, socialismus a komunismus, a především nečekaný subjekt: žena, já. Chodila jsem po světě a večer co večer jsem se ztotožňovala se sugestivní myšlenkou všeobecného rozkládání řádu a zároveň jeho nové kompozice.

Mezitím jsem pořád tak trochu u konce s dechem volala Adele, povídala si s holčičkami, které mi odpovídaly jednoslabičně nebo se dokolečka ptaly: kdy se vrátíš? Před Vánoci jsem se pokusila se svými nakladatelkami rozloučit, ale jim už v té chvíli ležel na srdci můj osud, nechtěly mě nechat odjet. Přečetly si moji prvotinu, chtěly ji znovu vydat a vláčely mě kvůli tomu do redakce francouzského nakladatelství, které ji před lety bez úspěchu publikovalo. Nesměle jsem se zapojila do dohadování a vyjednávání, podporovaná oběma dámami, které byly na rozdíl ode mě velice bojovné, uměly pochlebovat i vyhrožovat. Nakonec se i díky zásahu milánského nakladatelství dospělo k dohodě: moje kniha měla znovu spatřit světlo světa další rok pod značkou mých nakladatelek.

Sdětila jsem to do telefonu Ninovi, projevil nadšení. Ale pak z něj větu po větě vylezla jeho nespokojenost.

„Nejspíš se už obejdeš beze mě,“ řekl.

„Děláš si legraci? Nemůžu se dočkat, až tě obejmu.“

„Jsi tak soustředěná na svoje věci, že pro mě už nezbylo ani místečko.“

„To se pleteš. Jen díky tobě jsem napsala tuhle knihu a jen díky tobě se mi zdá, že mám v hlavě jasno.“

„Tak se pojďme sejít v Neapoli nebo třeba v Římě, ještě teď, před Vánoci.“

Jenže setkání už nebylo možné, nakladatelské tahanice mě připravily o čas, musela jsem se vrátit k holčičkám. Přesto jsem nedokázala odolat, rozhodli jsme se, že se uvidíme aspoň na pár hodin v Římě. Cestovala jsem v lehátkovém voze, 23. prosince ráno jsem vyčerpaná dorazila do hlavního města. Strávila jsem zbytečně spoustu hodin na nádraží, po Ninovi vidu ani slechu, dělala jsem si starosti, byla jsem sklíčená. Už jsem se chystala odjet vlakem do Florencie, když vtom se objevil, navzdory chladnu celý zpoceny. Potkalo ho tisíc nesnází, přijel autem, vlakem by to nikdy nestihl. Rychle jsme něco snědli, ubytovali jsme se v hotelu na via Nazionale, pár kroků od nádraží, zavřeli jsme se v pokoji. Chtěla jsem odjet hned odpoledne, ale neměla jsem sílu ho opustit, odložila jsem odjezd na další den. Probudili jsme se šťastní, že jsme spali spolu: ach, bylo tak krásné natáhnout nohu a po nevědomí snu zjistit, že Nino je v posteli, vedle mě. Byl Štědrý den, vyšli jsme koupit si dárky. Můj odjezd se odkládal z hodiny na hodinu a ten jeho taky. Teprve pozdě odpoledne jsem se dovlekla se zavazadly až k jeho autu, nedokázala jsem se s ním rozloučit. Nakonec nastartoval a odjel, automobil zmizel v provozu. S námahou jsem se táhla z piazza della Repubblica až k nádraží, ale trvalo mi to moc dlouho, vlak mi o pár minut ujel. Byla jsem zoufalá, takhle dorazím do Florencie uprostřed noci. Ale už se stalo, rezignovaně jsem zavolala domů. Vzal to Pietro.

„Kde jsi?“

„V Římě, vlak stojí ve stanici a nevím, kdy se dá znova do pohybu.“

„No jo, copak naše dráhy. Mám říct holkám, že nebudeš doma na štědrovečerní večeři?“

„Ano, asi to nestihnu.“

Rozesmál se, zavěsil.

Cestovala jsem úplně prázdným vlakem, vymrzlým, ani průvodčí se neukázal. Měla jsem pocit, jako kdybych o všechno přišla a mířila do nicoty, uvězněná v bezútěšnosti, která podtrhovala pocit viny. Do Florencie jsem dorazila hluboko v noci, nikde ani jediné taxi. Plahočila jsem se s kufry zimou, pustými ulicemi, i vánoční vyzvánění zvonů se už dávno vytratilo do tmy. Vyštrachala jsem klíče, abych se dostala do bytu. Ten byl temný a tísnivě tichý. Obešla jsem pokoje, po holčičkách ani po Adele nikde ani stopy. Unavená, vyděšená, ale taky našťavaná jsem hledala aspoň lísteček se vzkazem, kam šly. Nic.

Byt byl dokonale uklizený.

12

Přepadaly mě ošklivé myšlenky. Možná si Dede nebo Elsa nebo obě nějak ublížily a Pietro s matkou je odvezli do nemocnice. Anebo v nemocnici skončil můj manžel, který provedl nějakou šilenost, a Adele s holčičkami tam jsou teď s ním.

Bloudila jsem bytem šířaná úzkostí, nevěděla jsem, co si počít. V jedné chvíli jsem si pomyslela, že ať se stalo cokoli, tchyně to se vši pravděpodobností dala vědět Mariarose, a i když byly tři ráno, rozhodla jsem se jí zavolat. Švagrová zvedla telefon až po chvíli, nebylo snadné ji probírat ze spaní. Ale nakonec jsem se od ní dozvěděla, že Adele se rozhodla vzít s sebou holčičky do Janova – odjely už před dvěma dny –, aby mně a Pietrovi umožnila řešit naši situaci svobodně a Dede s Elsou mohly strávit vánoční svátky v klidné atmosféře.

Ta zpráva mě na jednu stranu uklidnila, na druhou mě rozlítla. Pietro mi lhal: když jsem mu zavolala, věděl, že nebude žádná štedrovečerní večeře, že holčičky na mě nečekají, že odjely s babičkou. A Adele? Jak si mohla dovolit odvézt moje dcery pryč? Vylévala jsem si srdce po telefonu Mariarose, která mě mlčky poslouchala. Zeptala jsem se jí:

dělám všechno špatně, zasloužím si, co se mi děje? Promluvila vážným hlasem, ale povzbuzovala mě. Řekla, že mám právo žít svůj život a povinnost se dál vzdělávat a dál psát. Pak mi u sebe nabídla útočiště, kdykoli bych se s holkami ocitla v nesnázích.

Její slova mě uklidnila, nicméně jsem nedokázala usnout. V hrudi se mi mlela úzkost, vztek, touha po Ninovi, nespokojenost, protože on každopádně stráví svátky v kruhu rodiny, s Albertinem, a já jsem sama samotinká, bez lásky, v prázdném bytě. V devět ráno jsem uslyšela, jak někdo odemyká, byl to Pietro. Hned jsem na něj zaútočila, zaječela jsem: proč jsi svěřil holky svojí matce bez mého dovolení? Byl rozčuchaný, zarostlý, táhlo z něj víno, ale nezdál se být opilý. Netečně mě nechal vriskat, jenom několikrát sklesle zopakoval: já mám práci, nemůžu se o ně starat, a ty máš svého milence, nemáš na ně čas.

Přinutila jsem ho, aby se posadil, v kuchyni. Snažila jsem se uklidnit, řekla jsem:

„Musíme dospět k nějaké dohodě.“

„Vysvětli mi, jakou dohodu máš na mysli.“

„Holky budou žít se mnou a ty je budeš vídat o víkendech.“

„O víkendech kde?“

„U mě doma.“

„A kde to je?“

„Nevím, rozhodnu se pak, tady, v Miláně, v Neapoli.“

Stačilo tohle slovo: Neapol. Jakmile je uslyšel, vyskočil, vytřeštil oči, otevřel pus, jako by mě chtěl zakousnout, a zvedl pěst s tak divokým šklebem ve tváři, že jsem se vyděsila. Ten okamžik trval celou věčnost. Kohoutek kapal, lednice vrčela, někdo se na dvoře smál. Pietro byl silný, na prstech měl velké bílé klouby. Už mě jednou uhodil, věděla jsem, že teď by mě praštil tak silně, že by mě na místě zabil, vymrštila jsem ruce, abych se chránila. Ale on si to rázem rozmyslel, otočil se a bouchl jednou, dvakrát, třikrát do kovové skříně, kde jsem měla smetáky. Byl by v tom pokračoval, kdybych se mu nepověsila na paži s křikem: nech toho, už dost, ublížíš si.

Důsledkem toho jeho vzteku bylo, že to, čeho jsem se obávala při svém návratu, se stalo doopravdy: skončili jsme v nemocnici. Dostal sádru, když jsme přišli domů, vypadal dokonce vesele. Uvědomila jsem si, že jsou Vánoce, a připravila jsem něco k jídlu. Zasedli jsme ke stolu a on zničehonic řekl:

„Včera jsem zavolal tvou matce.“

Nadskočila jsem.

„Co tě to napadlo?“

„No, někdo jí to říct musel. Vyprávěl jsem jí, cos mi provedla.“

„To já jsem s ní o tom měla promluvit.“

„Proč? Abys jí vykládala lži, tak jako mně?“

Znovu mě popadl vztek, ale snažila jsem se ovládnout, bála jsem se, že si zase začne lámat kosti, aby je nemusel zlámat mně. Ale viděla jsem, že se s klidem usmívá a prohlíží si zasádrovanou ruku.

„Takhle nemůžu řídit,“ zabručel.

„Kam musíš jet?“

„Na nádraží.“

Zjistila jsem, že máma na Boží hod – v den, kdy si víc než jindy přisuzovala roli ochránkyně rodinného krbu, kdy byla úplně nejnepostradatelnější – nasedla do vlaku a má každou chvíli dorazit.

13

Byla jsem v pokušení utéct. Napadlo mě, že odjedu do Neapole – že pláchnu do mámina města zrovna ve chvíli, kdy ona přijíždí do mého – a budu hledat trochu klidu a míru po Ninově boku. Ale ani jsem se nehnula. Jakkoli mi připadalo, že jsem se změnila, zůstala jsem tou ukázněnou osobou, která se nikdy ničemu nevyhýbá. Ostatně, říkala jsem si, co mi může udělat? Jsem dospělá žena, a ne malá holka. Nanejvýš přiveze něco dobrého k snědku, jako na Vánoce před deseti lety, když jsem onemocněla a ona za mnou přijela na kolej do Pisy.

Jela jsem s Pietrem vyzvednout mámu na nádraží, řídila

jsem já. Když vystoupila z vlaku, celá se dmula pýchou v nových šatech, s novou kabelkou, v nových střevících, dokonce měla i trochu napudrované tváře. Sluší ti to, řekla jsem jí, jsi moc elegantní. Zasyčela: tvojí zásluhou to není, a pak už na mě nepromluvila. Zato se chovala velice vřele k Pietroví. Ptala se ho na sádru, a jelikož odpověděl vyhýbavě – řekl, že vrazil do dveří –, začala bručet nejistou italštinou: vrazil, já moc dobře vím, kvůli komu jsi do nich vrazil, to víš že jo, vrazil.

Jakmile jsme byli doma, odložila předstíranou způsobnost. Kulhala sem a tam po obývacíku a dělala mi kázání. Přehnaně vychvalovala mého manžela, nařídila mi, ať ho okamžitě požádám o prominutí. Jelikož jsem se k tomu neměla, začala se ho sama doprošovat, aby mi odpustil, a přísahala na Peppeho, Gianniho a Elisu, že se domů nevrátí, pokud se my dva neusmíříme. Chovala se tak exaltovaně, až se mi zezačátku skoro zdálo, že si ze mě a mého manžela střílí. Seznam Pietrových ctností mi připadal nekonečný a – to musím připustit – neškodlila ani na těch mých. Tisíckrát zdůraznila, že pokud jde o inteligenci a studium, jsme stvoření jeden pro druhého. Oháněla se dobrem naší Dede – byla to její oblíbená vnučka, Elsu zmínit zapomněla –, ta malá všemu rozumí, není správné, aby kvůli tomu trpěla.

Dokud mluvila, můj manžel jí dával pořád za pravdu, i když měl ve tváři nevěřící výraz, se kterým sledujeme přehlídku přemrštěnosti. Objala ho, políbila ho, poděkovala mu za jeho štědrost, před níž bych – zaječela na mě – měla akorát padnout na kolena. Neustále do nás hrubě žduchala a přistrkovala nás k sobě, abychom se objali a políbili. Vysmekla jsem se jí, byla jsem nevrhá. Celou dobu jsem si říkala: nesnáším ji, nesnesu, že ve chvíli, jako je tahle, se musím vyrovnávat, před Pietrovými očima, *ještě i* se skutečností, že jsem dcera téhle ženské. A přitom jsem se v duchu snažila uklidnit slovy: to je její obvyklý divadýlko, za chvíli ji to unaví a půjde si lehnout. Teprve když mě kdoví pokolikáté popadla a nutila mě přiznat, že jsem udělala strašlivou chybu, už jsem to nevydržela, její ruce mi vadily a odtáhla jsem se. Řekla jsem

něco jako: už dost, mamí, je to zbytečný, nemůžu dál zůstat s Pietrem, mám ráda někoho jiného.

To byla chyba. Zнала jsem ji, čekala jen na to, až ji něčím vyprovokuju. Přerušila svoji litanii, všechno se vmžiku změnilo. Vrazila mi pořádnou facku a ječela jako pominutá: buď zticha, ty kurvo, buď zticha, buď zticha, buď zticha. Snažila se mě popadnout za vlasy, vřískala, že už toho má dost, že přece není možný, abych si já, *já*, chtěla zničit život tím, že poběžím za mladým Sarratorem, kterej je horší, o dost horší, než ten jeho zasnanej fotr. Kdysi jsem si myslela, ječela, že ta tvoje kamarádka Lina tě svádí na špatnou cestu, ale spletla jsem se, to ty, *ty* nemáš kouska studu; z ní se bez tebe stala skvělá ženská. Dobře mi tak, měla jsem ti přerazit hnáty, když jsi byla malá. Máš báječnýho manžela, žiješ si díky němu jako dáma v tomhle překrásném městě, má tě rád, dal ti dvě dcery, a ty se mu takhle odměníš, ty krávo? Pocem, já tě přivedla na svět a já tě taky zabiju.

Vrhla se na mě, měla jsem dojem, že mě chce vážně zabít. V té chvíli jsem cítila veškerou pravdivost zklamání, které jsem jí působila, veškerou pravdivost mateřské lásky, která přestala doufat, že mě dotlačí k tomu, co považuje za moje dobro – to znamená všechno, co ona nikdy neměla, a já naopak ano, a co z ní až do té chvíle dělalo nejšťastnější matku z celé čtvrti –, a tak je připravená proměnit se v nenávist a zničit mě, aby mě ztrestala za to, jak mrhám dary z nebes. A tak jsem ji odstrčila, odstrčila jsem ji a zaječela jsem ještě víc než ona. Strčila jsem do ní nechtěně, instinktivně, takovou silou, že ztratila rovnováhu a upadla na podlahu.

Pietro se lekl. Viděla jsem mu ve tváři, v očích, jak můj svět naráží do toho jeho. V životě určitě nezažil podobnou scénu, s takovým křikem slov, s tak nevladatelnými reakcemi. Máma převrhla židli, dopadla těžce na zem. Kvůli té nemocné noze se jí nedařilo se zvednout, máchala rukou ve snaze zachytit se okraje stolu a přitáhnout se. Ale nevzdávala se, dál na mě ječela hrozby a nadávky. Nepřestala s tím, ani když jí vyděšený Pietro pomohl zdravou rukou vstát. Přiškrčeným, vzteklým a zároveň upřímně bolestným hlasem funěla s vytržštěným

očima: ty už nejsi moje dcera, on je můj syn, on, ani tvůj otec už tě nechce, ani tví sourozenci; jen ať tě mladej Sarratore nakazí kapavkou a přijíjí, co jsem komu udělala, že jsem se musela dožít dnešního dne, ach bože, bože, bože, já chci hned teď umřít, chci na místě umřít. Utrpení ji přemohlo natolik, že – což pro mě bylo něco neuvěřitelného – se rozplakala.

Utíkala jsem se zavřít do ložnice. Nevěděla jsem, co mám dělat, nikdy bych nečekala, že můj rozchod s sebou přinese takovou trýzeň. Byla jsem vyděšená, byla jsem zdrcená. Z jakých temných hlubin, z jaké mé domýšlivosti vyšlo odhodlání odstrčit mámu stejnou fyzickou silou, jakou používala ona? Uklidnilo mě jen to, že Pietro po chvíli zaklepal na moje dveře a řekl potichu, s nečekanou vlídností: neotvírej, nežádám tě, abys mě pustila dovnitř; jenom ti chci říct, že tohle jsem nechtěl, to je moc, to si nezasloužíš ani ty.